

Attila Gyula Kiss

Language Ideologies about Learning Historical Minority Languages. Hungarian in Romania and Swedish in Finland. 2015. Jyväskylä Studies in Humanities 267, Jyväskylä Yliopisto, Jyväskylä. 151 p.

A tanulás során egyre gyakrabban esik szó az interkulturális kompetencia fogalmáról. A nyelvoktatás fontos feladata a megértés, amely nem csak grammatikai, lexikai tudás függvénye; sokszor a kulturális különbségek is nehezítik a kommunikációt. Ezeket a különbségeket a nyelvtanárnak fel kell ismernie, tudatosítania kell, majd áthidaló megoldásokat alkalmaznia. Kiss Attila Gyula könyve ebbe a kérdéskörbe is illeszkedik.

A szerző a finnországi Jyväskylä Egyetem Bölcsészettudományi Doktori Iskola Hungarológia program keretén belül végezte PhD tanulmányait, melynek eredményeként jött létre ez a munka. Kiss 2009 óta tanítja a magyart idegen nyelvként; oktatói pályáját Nagyváradon, majd a Debreceni Nyári Egyetemen kezdte el, végül Finnországban folytatta.

A munka hat nagyobb fejezetből áll és a bevezető részekén kívül tartalmaz négy tanulmányt is, amelyek a kutatás elméleti keretét, módszereit, eredményeit hivatottak külön-külön is bemutatni. Érdekessége az az interdiszciplináris megközelítés, amely lehetővé teszi a magyar és svéd nyelv tanításának – tanulásának összehasonlító kutatását.

Az első fejezet a bevezető (*Introduction*), melyben a szerző meghatározza kutatásának célját, miszerint szükséges megérteni és javítani Európán belül az interetnikus kapcsolatokat, továbbá felhívja a figyelmet arra, hogy a közép-kelet-európai nyelvek oktatása nincs kellőképpen kiaknázva. Elemzésében központi kérdéssé válik a történelmi kisebbségek nyelvének (*Historical Minority Languages*) oktatása többségiak számára. A szerző meghatározza a nyelvi ideológiák fogalmát és működési mikéntjét (Gal nyomán). Öt alfejezetre osztja a bevezető részt, ahol tárgyalja az elméleti keretet, többször hivatkozva az interdiszciplináris megközelítésre (szociolingvisztika, antropológiai nyelvészet, néprajz, diskurzuselemzés, történelem stb.), majd sorra veszi a kutatás helyszíneit (Nagyvárad, Debrecen, Jyväskylä), a problematizáló kérdéseket, melyek öt nagyobb téma köré szerveződnek (a nyelvtanuló típusa, a nyelvi ideológia befolyása, a tanulandó nyelv értékelése stb.), illetve bemutatja az egész mű szerkezetét és reflektál a mellékelt négy tanulmányra is.

A második fejezet a kutatás módszertanátval foglalkozik (*Methodology*). Itt részletezi a szerző a néprajzi adatgyűjtés lehetőségeit (Geertz nyomán), majd értelmezi a diskurzus fogalmát (Blommaert és Vershueren nyomán), valamint újra előkerül részletesen a nyelvi ideológia terminus. Megismerjük a kutatás alapmódszerét (interjúzás), mely integratív megközelítést biztosít a szerző számára, és ez által szélesebb társadalmi és történelmi folyamatokat lehet feltárni. A fejezet végi következtetések segítik az olvasót az információk rendszerezésében.

A harmadik fejezetben (*Fieldwork, data and sources*) a terepmunka, adatgyűjtés és forráselemzés mikéntjét olvassuk. Ebben a részben megtudjuk, hogy az adatgyűjtés már 2010-ben megkezdődik Nagyváradon kutatási napló vezetésével, amely a szerző által vezetett magyar nyelvtanfolyammal kapcsolatos információkra épít; vizsgálta a román sajtóban megjelenő magyar nyelvtanfolyammal kapcsolatos híreket, hirdetések, mindez hogyan jelenik meg a közbeszédben, az interneten, a médiában, illetve elemezte a közösségi oldalak és a digitális média kommentjeit is. Részletesen bemutatja azokat a nyelvtanfolyamokat, amelyeket ő vezetett. Végül etikai kérdések felmerülésével (pl. az adatközlők anonimitása) és összegzéssel zárul a fejezet.

A negyedik rész az eredményeket (*Results*) összegzi. Hat alfejezetre tagolva ezt az egységet megtudjuk, hogyan válaszolják meg a csatolt tanulmányok a kutatás öt alapkérdését, illetve Kiss részletesen bemutatja a négy tanulmányt is. A szerző végig párhuzamba állítja a magyar és a svéd nyelv oktatását, részletezve az alapvető különbségeket a két nyelvtanulási helyzet között. Tanulságos például a 4.6.2. alfejezet, amely a nyelvi ideológiákkal kapcsolatos. Itt megtudjuk, hogy két alapvető szemléleti különbség észlelhető például a magyar nyelv oktatásában: szembe kerül a magyar mint kisebbségi nyelv és származás nyelv fogalma a magyar mint idegen nyelv terminussal. Ez utóbbi megnevezés kisebbségi helyzetben idegenkedést szül, és történelmi, kulturális tények tagadását eredményezheti egyes szerzők szerint.

Hasznos lett volna, ha a szerző felhívja a figyelmet arra, hogy a magyar mint idegen nyelv oktatásának sajátos helyzeteivel és problémáival találkozunk Romániában, ahol a MID-tanítást nem oktatási helyzetre, hanem elsősorban módszerre, külső szempontú nyelvszemléletre, leírási módra, illetve nyelvoktatási terminusra értjük, ebben a jelentésben tehát a magyar nyelvet idegen nyelvként tanítjuk mindazon helyzetekben, amikor a tanuló nem beszél anyanyelvi szinten a magyart, legyen az fakultatív rendszerű magyartanítás a közoktatásban, egyesületeknél és/vagy egyházaknál működő nyelvtanfolyam, nyelvi felzárkóztató program, illetve a felsőoktatásban megjelenő hungarológiai (Bukaresti Tudományegyetem) vagy regionális nyelvként (Temesvári Nyugati Egyetem, Babeş–Bolyai Tudományegyetem) való oktatása nyelvünknek.

Érdekes lett volna, ha a szerző részletesen bemutatja a bukaresti, kolozsvári és temesvári egyetemek, illetve különböző szervezetek keretén belül működő magyar nyelvtanfolyamok működési lehetőségeit, a hallgatók véleményét. Tanulságos lett volna megvizsgálni azt a programot, amely temesvári román értelmiségiek kezdeményezésére jött létre: a temesvári Nyugati Egyetem (Universitatea de Vest) Bölcsész-, Történelem és Teológia Kara (Facultatea de Litere, Istorie și Teologie) 2009-ben indította el a Kulturális tanulmányok (Studiiculturale) szakot dr. Otilia Hedeşan professzorasszony kezdeményezésére. A következő tanévtől választható tantárgyként bevezették a magyar, német, szerb és cigány nyelv és kultúra tanítását. A hallgatóknak a felajánlott négy nyelvből kettőt kellett választaniuk kötelező jelleggel. Így regionális nyelvként és kultúraként kezdődött meg a magyar nyelv tanítása heti két órában három szemeszteren keresztül, illetve a negyedik félévben a magyar kultúra tanítása.

Az ötödik és hatodik fejezet a záró gondolatokat (*Concluding discussion, Summary*)

tartalmazza, melyekben a szerző összefoglalja célját, kutatási módszerét, az elméleti keretre reflektál, illetve kitér arra is, hogyan használhatja fel az alkalmazott nyelvészet munkájának eredményeit. Hasznos lett volna arra is rámutatni, milyen konkrét hozzáadéka van ennek a munkának a romániai MID tanításában, illetve a nagyváradi magyartanítás számára.

A gazdag szakirodalmi jegyzék egyik előnye, hogy a legújabb kiadványokra hivatkozik a szerző. Ajánlom ezt a könyvet elsősorban azok figyelmébe, akik magyar nyelvet tanítanak történelmi kisebbségi helyzetben, vagy csak érdeklődnek a nyelvoktatásban előforduló sztereotípiák iránt, ugyanakkor azt is hangsúlyozom, hogy kellő körültekintéssel olvassuk a szöveget annak érdekében, nehogy mi magunk is a sztereotipizálás csapdájába essünk.

Magyari Sára¹

¹ Magyari Sára PhD, alkalmazott nyelvész, a Partiumi Keresztény Egyetem (Nagyvárad) tanára; saramagyary@yahoo.com